

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын А.А. Алтмышбаев атындагы философия, укук жана социалдык-саясий изилдөө институту менен Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы саясий жана социология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алууга жазылган диссертацияларды коргоо боюнча түзүлгөн Д.23.20.611 Диссертациялык кеңешине Ибайдуллаев Хайрулло Хабибуллаевичтин «Музей өзгөрүлмөлүү коомдогу социалдык институт катары» деген аталыштагы 22.00.04 - социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына карата экинчи расмий оппонент, социология илимдеринин кандидаты, доцент Алымкулов Алиясбек Төлбашевичтин

СЫН-ПИКИРИ

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу жана анын илимий, жалпы мамлекеттик программалар (практиканын жана илимдин, техниканын өнүгүү таламдары) менен байланышы.

Ибайдуллаев Хайрулло Хабибуллаевичтин «Музей өзгөрүлмөлүү коомдогу социалдык институт катары» деген аталыштагы 22.00.04 - социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын кол жазмасы Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын А.А. Алтмышбаев атындагы философия, укук жана социалдык-саясий изилдөө институту менен Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы саясий жана социология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн Д.23.20.611 Диссертациялык кеңешинин профилдик багытына туура келет.

Кыргызстандагы музей ишинин тарыхы өлкөнүн тарыхый-маданий мурасынын бир бөлүгү болуп саналат. Ошондуктан музей социологиясы жана музей иши жаатындагы ар кандай изилдөөлөрдү жалпылоо зарылдыгы

келип чыкты жана бул контекст изилдөө темасынын актуалдуулугун да аныктайт. Музей ишинин түптөлүшү жана өнүгүү процессине Кыргызстанда изилдөөчүлөр кызыккан эмес, ошого жараша бул темага талдоо жүргүзүлүп, жалпыланган эмес. Изилдөөнүн актуалдуулугу Кыргызстандагы музейлердин санын көбөйтүүгө эмес, алардын сапаттык мүнөздөмөлөрүн өнүктүрүүгө багытталган музейлер тармагын өнүктүрүү перспективаларын аныктоо зарылчылыгы менен күчөтүлөт.

2. Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобонун талаптарынын чегиндеги илимий натыйжалары.

Х.Х. Ибайдуллаевдин илимий-изилдөөсүндө музей ишмердүүлүгүнүн алкагында Кыргызстандагы музейлердин өзгөчөлүктөрүнүн негизги багыттарын, структураларын жана келечекте музей тармагында иш алып баруу үчүн мамлекет тарабынан башкаруу боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгуусунда жана изилдөө ишинин максатына ылайык жүргүзүлгөн изилдөөлөрүнүн негизинде төмөнкү натыйжалар алынган:

Натыйжа 1. Автор өзүнүн изилдөө ишинде Кыргызстандын музейлеринин коомдогу ордунун жаңы парадигмасы боюнча аныктаган.

Натыйжа 2. Музейлердин өткөөл мезгилдеги процесске кошулгандагы алгачкы шарттарын жана аларга ылайык келген музей ишинин методологиясын караган.

Натыйжа 3. Музейлердин өзгөрүлмөлүү коомго өтүү процессинин этаптарын жана анын жүрүшүндөгү реформаларды аныктаган.

Натыйжа 4. Музей ишмердүүлүгүнүн салттуу жана инновациялык форматындагы проблемалар салыштырылып талдоо жүргүзүлгөн.

Натыйжа 5. Музейлердин өзгөрүлмөлүү коомго өтүү процессин ишке ашыруудагы артыкчылыктар менен кемчиликтер көрсөтүлгөн.

3. Диссертациялык иштеги ар бир жыйынтыктардын жана корутундулардын негиздүүлүк жана ишенимдүүлүк деңгээли.

Диссертант изилдөөсүндө ар бир жаңы алынган жыйынтыктарды, корутунду пикирлерди негиздүү жана ынанымдуу далилдей алган. Бул далилдер кыргыз социология илиминде олуттуу мааниге ээ. Маселен:

Биринчиден, музейлердин жана музей бирикмелеринин базасында музей комплекстерин өнүктүрүүнү баса белгилеген. Бул музейлердин ар кандай кызматтарынын интеграцияланышына өбөлгө түзөт: тарыхый-маданий мурастарды жана коомдук эс тутумду берүүнүн салттуу кызматтары менен катар музейдин билим берүүчүлүк-тарбиялык, илимий-изилдөө, эс алуу, маалыматтык-агартуучулук жана башка кызматтарын ишке ашыруу зарылдыгын аныктаган.

Экинчиден, Кыргызстандын шартында музей ишинде жаңы маалыматтык технологияларды колдонуу керектигин негиздеген. Санарип технологияларды, 3D музейлерди, виртуалдык музейлерди жана музей аянтчаларын кеңири жайылтуу; музей экспозицияларынын көрүүчүлөр үчүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатуучу "аудиогиддерди" жана программалык камсыздоону киргизүү керектиги талданган.

Үчүнчүдөн, музей иши жаатында, ошондой эле ага байланыштуу иш-аракеттер чөйрөсүндө кадрлардын квалификациясын жогорулатуу маселесин камтыган. Сурамжылоо көрсөткөндөй, музей көрүүчүлөрүнүн басымдуу бөлүгү экскурсиянын сапатына жана музейлердеги башка кызмат көрсөтүүлөргө канааттанган эмес. Ошондой эле, музей кызматкерлеринин, экскурсоводдордун көрүүчүлөрдү тейлөө деңгээлин эл аралык деңгээлге көтөрүү зарылдыгын белгилеп кеткен.

Төртүнчүдөн, музей көрүүчүлөр менен "кайтарым байланышты" уюштурууну өзгөчө орунга койгон. Келген адамдардын сын-пикирлерине жана ой-пикирлерине мониторинг жүргүзүү, музей ишинин сапаты жөнүндө такай сурамжылоо анын ишин жакшыртуунун негизги багыты болуп саналат. Сурамжылоодо көптөгөн көрүүчүлөр музей ишин өркүндөтүү жана өнүктүрүү боюнча каалоолорун айтууга аракет кылышат. Пикирлерге жана

каалоолорго мониторинг жүргүзүү, мини-анкеталарды талдоо музейлерге кошумча аудиторияны тартуучу бир катар жаңылыктарды тез арада киргизүүгө мүмкүндүк түзөөрүн аныктаган.

4. Диссертациядагы ар бир илимий натыйжанын (жобонун), жыйынтыктардын жана корутундулардын жаңылык даражасы.

Натыйжа 1. Заманбап методологиялык принциптердин негизинде Кыргызстандагы музейлер тармагынын ишин оптималдаштырууда, алардын рейтингин жогорулатууда жана социалдык мобилизациялоодо өлкө боюнча колдонууга мүмкүнчүлүк бере алаарына диссертант тарабынан алгачкылардан болуп комплекстүү изилденген. Муну диссертациялык иштин негизги жаңычылыктары катары эсептөөгө болот. Бул тема кыргыз социология илиминде мурда конкреттүү жаңы багыттар менен комплекстүү изилденген эмес.

Натыйжа 2. Диссертацияда музей ишиндеги реформанын негизги максаты катары өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүшүнө жана коомдун талабына ылайык тарыхын сыйлаган жана маданияттуу инсанды калыптандырууга багытталган. Ошондой эле музейди өнүктүрүүнүн чет элдик жана ата мекендик тажрыйбаларды жалпылоонун негизинде системалык, коммуникативдик жана чөйрөлүк жөнгө салуулардын алкагында социалдык институт катары анын жаңы мазмуну аныкталганы автордун илимий ишинин негизги жаңылыгы катары эсептөөгө болот.

Натыйжа 3. Өзгөрүп жаткан коомдогу социалдык институт катары музейдин ролу, мааниси жана социалдык кызматтары жаңы көз карашта каралганы негизги жаңылык катары эсептөөгө болот.

Натыйжа 4. Социологиялык изилдөөлөрдүн жаңы эмпирикалык материалдарынын негизинде биринчи жолу аймактагы музейдин жана музей ишмердүүлүгүнүн учурдагы абалы жана өнүгүү перспективалары аныкталды.

Натыйжа 5. Автордун бул эмгегин булактык материалдарга негизделген ынанымдуу далилдер менен коштолгон, өз алдынча жана

жогорку илимий деңгээлде даярдалган диссертациялык иш деп эсептөөгө болот. Бул аракет иштин ар бир жыйынтыгынын жана корутундусунун негиздүүлүгүн, ынанымдуулугун, далилдүүлүгүн ырастап турат.

5. Изилдөөнүн натыйжаларынын ички биримдигин актуалдуу маселени чечүүгө багыттуулугун баалоо.

Ибайдуллаев Хайрулло Хабибуллаевичтин «Музей өзгөрүлмөлүү коомдогу социалдык институт катары» деген аталыштагы 22.00.04 - социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын кол жазмасы жаңы булактарды илимий айлампага киргизүүнүн негизинде музей ишинин алкагындагы Кыргызстанда музейлердин келечектеги өнүгүшүнүн негизинде комплекстүү изилдөөгө алынган илимий эмгек болуп саналат.

Изилдөөнүн жыйынтыктары колдонулган заманбап музей ишинин системасы жана социологиялык материалдар менен негизделген. Корутунду диссертациялык иштин максаты жана милдеттеринен келип чыккан жоболорго жооп берет. Автордун жекече салымы катары илимий изилдөөнүн жүрүшүндө каралып жаткан маселенин бардык аспектилерин, изилдөөчү тарабынан чогултулган материалдар системага келтирилип, диссертациянын структурасындагы иликтенүүчү окуялардын жүрүшү жалпыланып, комплекстүү түрдө иликтенген. Диссертациялык иште каралып жаткан проблема боюнча логикалык жактан ырааттуу жыйынтыктар чыгарылган. Демек, диссертациянын илимий жана практикалык маанисин ачууда, изилдөөгө алынып чыгылган актуалдуу маселелерди чечүүдө иштин илимий жыйынтыктарынын ички биримдиги жана багыттуулугу толук жетишилген деп саноого болот.

6. Изилдөөчүнүн алган натыйжаларынын тиешелүү актуалдуу маселелерди, теориялык жана колдонмо милдеттерди чечүүгө багытталышы.

Автор тарабынан 2019-жылдан баштап изденүүчү өз демилгеси менен аталган тема боюнча социологиялык изилдөө жүргүзүлгөн. Бул изилдөө социологиянын сандык жана сапаттык ыкмаларын колдонуу аркылуу ишке ашырылган. Алсак, статистикалык маалыматтар, тема боюнча маселелерди чагылдырган эмгектер документтерди талдоо усулун пайдалануу менен илимий жактан талданган. Музей көрүүчүлөргө, жергиликтүү калкка (музей жайгашкан аймактагы) жана эксперттерге (КРнын Маданият, маалымат, спорт жана жаштар саясаты министрлигинин, облустагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүктөрдүн, райондордун жана айыл өкмөттөрдүн музейлер тармагын тейлеген бөлүмүнүн адистери, өлкөдөгү ири музейлердин тажрыйбалуу кызматкерлери) сурамжылоодо бардыгы болуп 850 респондентке массалык сурамжылоо жүргүзүлдү. Алынган жооптор SPSS-16, Google Forms программаларында иштелип чыкты. Географиялык курчоо: Ош, Жалал-Абад жана Баткен облустарын камтыган.

7. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши.

Автореферат диссертациянын мазмунуна толук туура келет, диссертацияда максаты жана милдеттери авторефераттын текстинде чагылдырылган материалдар толук жооп берет. Автореферат кыргыз, орус жана англис тилинде идентивдүү резюмелер менен жабдылган.

8. Диссертациялык темага байланыштуу автордук жарык көргөн эмгектеринин мазмунунун диссертациянын илимий жыйынтыктарына, каралган жоболоруна, корутундусуна жооп бериши.

Диссертациянын мазмуну жана илимий жыйынтыктар бир катар эл аралык жана республикалык илимий-практикалык конференцияларда, илимий жыйнактарда апробацияланган. Илимий иш боюнча автордук 11 илимий макаласы, анын ичинен 4 чет өлкөдөн жарыяланган.

Жарык көргөн эмгектер диссертациянын мазмунуна төп келет жана КР УАК койгон талаптарга жооп берет.

9. Диссертациянын мазмунундагы жана аны жабдуудагы кемчиликтер жана изденүүчүгө сунуштар.

Ибайдуллаев Хайрулло Хабибуллаевичтин диссертациялык ишинде жогоруда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен катар эле, айрым бир мүчүлүштүктөр да орун алган. Ошондуктан каалоо иретинде төмөнкүлөрдү белгилөөгө болот:

1. Коңшу мамлекеттердеги музейлердин ишмердүүлүгү менен салыштырмалуу изилденсе диссертациялык иштин мазмуну салмактуураак болмок.
2. Музейлердин коомдогу деңгээлин көтөрүү боюнча айрыкча музейлердин патриоттук-мекенчилдик ролуна көбүрөөк басым жасаганда диссертациялык иштин маңызы мындан да тереңирээк болуп калат эле.
3. Диссертациялык иш кыргыз тилинде аткарылып жаткандыктан кыргыз тилиндеги эреже жазуулар диссертациялык иштин жүрүшүндө толук сакталышы зарыл. Андыктан диссертациялык иштин жүрүшүндө көптөгөн жерлеринде кыргыз тилинин грамматикалык, стилистикалык жана орфографиялык эрежелери сакталбай калган.

Бирок аталган кемчиликтер диссертациянын жогорку илимий деңгээлин төмөндөтө албайт.

10. Диссертациялык иштин Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын “Илимий даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө”гү жобосунун талаптарына шайкештиги.

Ибайдуллаев Хайрулло Хабибуллаевичтин «Музей өзгөрүлмөлүү коомдогу социалдык институт катары» деген темадагы 22.00.04 - социалдык түзүлүш, социалдык институттар жана процесстер адистиги боюнча социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн

жазылган диссертациясынын кол жазмасы өз алдынча даярдалган илимий жыйынтыктары ынанымдуу, социология илимине белгилүү деңгээлде салым кошо турган илимий эмгек болуп саналат. Ошондуктан анын автору социология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга толук татыктуу деп эсептеймин.

Социология илимдеринин кандидаты,
доцент:

Алымкулов А.Т.

